

UN ALBUM CU AUTOGRAFE DIN VREMEA MARII UNIRI

În patrimoniul Muzeului de Istorie din cadrul Complexului Național Muzeal „Moldova”, se află un album cu 21 de autografe ale unor mari personalități, autohtone și străine, care au ilustrat sfera politică și culturală a primului sfert din veacul XX.

Albumul¹ a fost achiziționat în anul 1970, conform actului de vânzare-cumpărare înregistrat cu nr. 988/3 decembrie, de la Ana Seulescu, domiciliată în București, str. Intrarea Urali nr. 1, la prețul de 800 lei. Are dimensiunea de 12,7/20 cm, scoarța lui fiind din carton învelit cu imitație din piele, de culoare grenă și căptușit cu vată sintetică. Cusătura simplă este făcută cu ață de bumbac. Cotorul este drept, cu capital-band la extremitățile sale, în culori de roșu și alb. Forzat-ul s-a realizat printr-o imitație de mătase sintetică, șnitul fiind aurit. Blocul cărții se constituie din file de hârtie cretată, fiecare fascicolă cuprinde patru foi. Cerneala utilizată are diferite culori, de carbon, cu anilină, cu creion.

Majoritatea autografelor datează din 1918, an cu profunde transformări politico-sociale, în care ființa statală amenințată, pulsa din orașul ce odinioară, fusese sacrificat pe altarul Unirii și care devenise „capitala rezistenței până la capăt” (Nicolae Iorga). La Iași se concentraseră instituțiile fundamentale ale statului român în frunte cu Parlamentul (care-și desfășura ședințele în sala Teatrului Național), Coroana și Guvernul.

În paginile albumului prezentat se regăsesc însemnările autografe ale unor distinse personalități care, prin activitatea lor, au influențat actul politic și decizional la cel mai înalt nivel. Se detașează semnăturile reginei Maria și ale copiilor săi, a generalului Alexandru Averescu, a omului de geniu George Enescu, precum și cele ale unor remarcabili emisari ai Franței: generalul Henri Matthias Berthelot, Albert Thomas, Ferdinand Foch, Robert de Flers. Subliniem faptul că autografele au fost culese atât la Iași, în 1918, cât și la București în anii imediat următori. Acesta este un indiciu că *proprietarul* albumului – după cum reiese din dedicația prințesei Nadeje Știrbey – s-a aflat în refugiu la Iași și mai apoi, s-a reîntors în Capitală. Din nefericire, în lipsa unor elemente certe, nu putem înainta deocamdată numele acestuia.

Albumul este deschis cu autograful reginei Maria² care a locuit, pe parcursul refugiului ieșean, mai întâi în clădirea Comandamentului Militar (fosta Casă a Pionierilor, Bd. Copou nr. 2) și, mai apoi, în palatul unde pe vremuri locuise Alexandru Ioan Cuza³. Dedicția se constituie într-un elogiu adus sacrificiului ostașului român alături de care s-a aflat mereu, cu inima și fapta:

„Nici un foc nu curăță ca focul jertfei, nici o flacără nu se suie mai drept până în inima Dumnezeuirii”. Urmează iscăliturile copiilor săi; Carol⁴, Elisabeta⁵, Maria⁶, Nicolae⁷ și Ileana⁸.

¹ Albumul este înregistrat cu fișă analitică de evidență nr. 6. 821 și a fost achiziționat de muzeograful Mihai Croitoru.

² Cea care a devenit Maria, regina României, s-a născut la 29 octombrie 1875, la Eastwell Park, în Kent. Pe numele de botez Maria Alexandra Victoria, ea era prima fiică a ducelui și ducesei de Edinburgh. Tatăl ei, Alfred, era al doilea fiu al reginei Victoria a Angliei, iar mama era singura fiică a țarului Alexandru II al Rusiei. Avea un frate mai mare, Alfred, și trei surori mai mici, Victoria Melita, Alexandra Victoria și Beatrice. Vezi, Paul D. Quinlan, *The Playboy King. Carol II of Romania*, Greenwood Press, 1995, p. 2.

³ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, București, 1991, pag. 158, însemnare din 17/30 ianuarie 1917.

⁴ Carol (1893-1963) a fost rege al României între 1930-1940. Din octombrie 1917 a preluat conducerea unui regiment de vânători de munte, tot în acei ani petrecându-se celebra aventură cu Zizi Lambrino. Vezi, pe larg, Paul D. Quinlan, *op. cit.*, p. 39-74.

⁵ Elisabeta (1894-1954) s-a căsătorit în 1921 cu regele George II al Greciei.

⁶ Maria (1900-1961) s-a căsătorit în 1922 cu regele Alexandru I al Iugoslaviei.

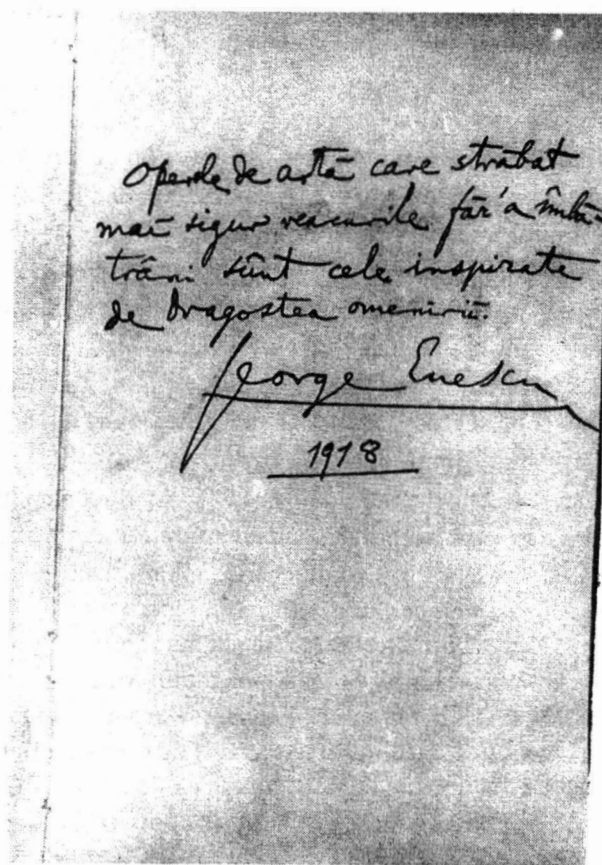
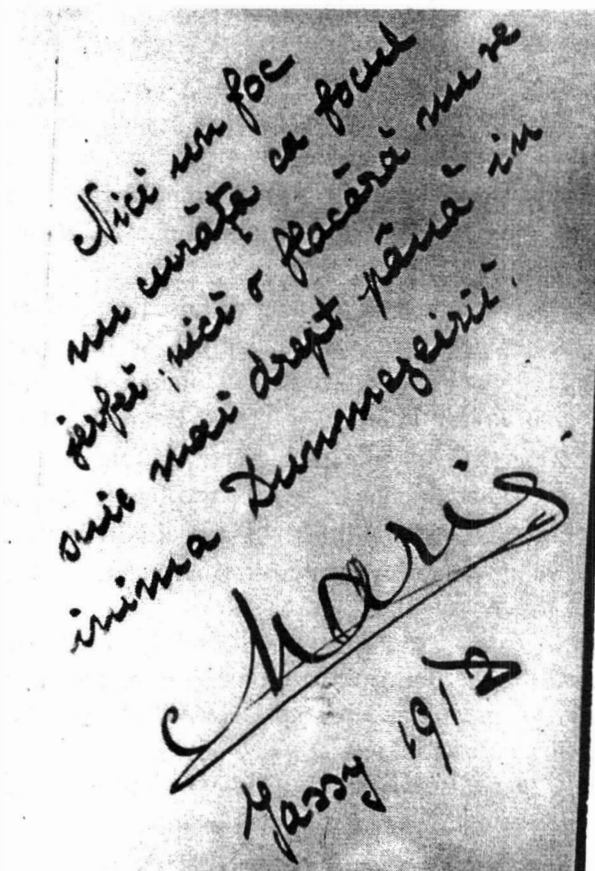
⁷ Nicolae (1903-1977) a fost membru al Regenței între 1927 și 1930.

⁸ Ileana (1909-1991) după două căsătorii a ales viața monahală, dobândind o notorietate mondială sub numele de maica Alexandra.

În intimitatea reginei Maria se afla și Nadeje Știrbey, soția prințului Barbu Știrbey, despre care Nicolae Iorga spunea că „a discuta cu dânsa asupra oricărui subiect era o adevărată plăcere”⁹. Ei îi aparține următorul sfat:

„Cu zâmbet cald în ochi
De inimi larg cuceritor,
Cu grai blajin, prietenesc
De dragoste aducător,
Cu soare pururea în suflet
Strălucitor cu dimineța
Cu cântece mereu pe buze
Așa să-ți treci în lume viața

27 aprilie 1918, Jassy“.

Din aceeași perioadă datează semăturile eroului de la Mărăști, generalul, apoi mareșalului, Alexandru Averescu¹⁰ și a șefului Misiunii Militare Franceze din România, generalul Henri Matthias Berthelot¹¹, cel pe care Ferdinand îl numea cu vădită afecțiune „Berthelot al nostru, căci el e și al nostru, prin calitatea sa de cetățean român și prin prictenia ce n-a încetat a o dovedi țării noastre”¹².

⁹ Nicolae Iorga, *O viața de om așa cum a fost*, București, 1984, p. 375.

¹⁰ Alexandru Averescu (1859–1938), din 1931 numit mareșal, a fost în două rânduri președinte al Consiliului de Miniștri. Astfel și-a legat numele de reforma agrară din 1921. În memoriile sale, George I. Duca, vorbind despre anii de glorie ai lui Averescu, scria că „popularitatea generalului era o mistică, o nevroză” (George I. Duca, *Cronica unui român în veacul XX*, vol. I München, 1983, p. 96).

¹¹ Henri Matthias Berthelot (7 decembrie 1861–28 ianuarie 1931), avansat din decembrie 13 generalul de brigadă, a condus Misiunea Militară Franceză din România între 15 octombrie 1916 și 9 martie 1918. A fost un prieten al României. Vezi,

Caracterizat de regina Maria drept „un prieten al României”¹³, apropiat al viitorului rege Carol II, Robert de Flers este și el prezent în filele albumului cu însemnarea:

„Une coutonne d'épines c'est une couronne de roses, d'où les roses sont tombées”¹⁴.

Însărcinatul cu afaceri al Franței în România, încă din 1916, era cunoscut atât ca diplomat¹⁵, cât și ca autor dramatic al pieselor ce aparțin „teatrului de bulevard”¹⁶. În cinstea lui Robert de Flers, sosit la Iași în preajma încheierii păcii separate cu Puterile Centrale, s-a jucat piesa „Evantaiul” (scrisă chiar de el în colaborare cu G.A. Caillavet). Momentul s-a transformat într-o manifestație pro-franceză, ca o mărturie de credință în izbânda Aliaților¹⁷. În vara lui 1918 două din piesele lui de Flers aveau un succes deosebit la Grădina Tănăsache: „Mărul lui Paris” și „Boala spaniolă” (considerată de presă drept „cea mai năprznică revistă”)¹⁸.

Un alt diplomat francez prezent în România primului război mondial a fost Albert Thomas¹⁹, de la care ni se păstrează un decupaj, cu iscălitura în creion, aplicat pe una din file. Regina Maria îl caracterizează ca pe „un omuleț rotunjour și nostim, cu păr ciufulit și ochelari ... bun vorbitor, hazliu, ușor dezordonat”²⁰. Dintre celelalte autografe aparținând unor personalități franceze amintim doar pe cel al mareșalului Ferdinand Foch, acordat la 18 octombrie 1922, dată la care înaltul personaj se afla în România pentru a participa la festivitățile prilejuite de încoronarea lui Ferdinand și a Mariei²¹.

Tradiția militantă a teatrului românesc se verifică și în timpul stagiunii 1917/1918 când marii artiști din Iași, Craiova și București și-au conjugat eforturile în acel ansamblu puternic, numit sugestiv Trupele reunite²².

În fața soldaților, pe scena Teatrului Național din Iași, în casa Mărucăi Cantacuzino²³, George Enescu și-a slujit patria cu armele sale: „pana, vioara și bagheta”²⁴. De la marele muzician s-a transmis pe foaia îngălbenită a albumului un mare adevăr:

„Operele de artă care străbat mai sigur veacurile fără a îmbătrâni sunt cele inspirate de dragostea omenirii”.

Printre artiștii care au depus o gigantică activitate pe scenă și în saloanele spitalelor, neglijându-și propria sănătate s-a aflat și Maria Ventura. Alexandru Kirițescu scria: „În Iașul nostru, al tuturor deznădejdiilor și speranțelor, Maria Ventura a fost purtătoarea verbului românesc”²⁵. La 7/21 iulie 1918, marea actriță, răpusă de boală, se confensa pe una din filele carnetului:

„Je suis très malade – et ne puis rassembler mes idées – gardez-moi la page – pour un jour de santé.

Maria Ventura”²⁶.

Doi muzicieni au găsit o modalitate originală de a răspunde solicitării proprietarului acestui carnet, așezându-și gândurile pe portativ. Astfel, marele dirijor și compozitor Paul-Felix Weingartner²⁷ semnează împreună cu soția sa, Lucille un fragment dintr-un lied în limba germană:

pe larg, introducerea lui Gheorghe I. Florescu la Generalul Henri Berthelot, *Jurnal și corespondență, 1916–1919*, (ediție de Gheorghe I. Florescu), Iași, 1997, p. 11–20.

¹² *Ibidem*, p. 12.

¹³ Maria, *op. cit.*, vol. III, p. 483–484.

¹⁴ „O coroană de spini este o coroană de trandafiri, din care trandafirii au căzut”.

¹⁵ Nicolae Iorga nota la 24 octombrie 1918: „De Flers a fost în aeroplan la Salonic. Aterizând în Galați a rămas în nesimțire zece minute” (N. Iorga, *op. cit.*, p. 625).

¹⁶ Cella Delavrancea, *Dintr-un secol de viață*, București, 1987, p. 109, 455 și 464–468.

¹⁷ Ioan Massoff, Gheorghe Nenișor, *Maria Ventura*, București, s.a., p. 129.

¹⁸ „Opinia”, Iași, 26 iulie 1918. Piese au fost jucate de celebra companie Tănase-Niculescu-Buzău. Cotidianul ieșean „Mișcarea”, în numărul din 2 august 1918, anunța că la premiera piesei „se va râde până la lacrimi”.

¹⁹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 625.

²⁰ Maria, *op. cit.*, vol. III, p. 217.

²¹ A fost decorat cu „Marea Cruce a Ordinului Carol I”, Vezi Ioan Ciupercă, *România în fața recunoașterii unității naționale. Repere*, Iași, 1996, p. 217.

²² Nicolae Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, București, 1977, p. 183–188.

²³ Între George Enescu și Maruca Cantacuzino s-a înfiripat „o dragoste unică”, Cella Delavrancea, *op. cit.*, p. 67.

²⁴ Bernard Gavoty, *Amintirile lui George Enescu*, București, 1982, p. 78.

²⁵ I. Massoff, Gh. Nenișor, *op. cit.*, p. 127. Alături de Tony Bulandra și Ion Manolescu a jucat în „Îndrăgostita”, „Marșul Nupțial”, „Dama cu camelii”, „Nora”.

²⁶ „Sunt foarte bolnavă și nu-mi pot aduna ideile, păstrați-mi o pagină pentru o zi de sănătate”.

„La cântecul ei purpuriu
Ciocârlia se înalță veselă-n aer“.

El a dirijat și pe scena Operei din Iași, lăsând ca amintire o baghetă pe care a rupt-o la una din repetițiile cu Antonin Ciolan și care se păstrează și astăzi în patrimoniul Muzeului de Istorie²⁸.

Celălalt este pianistul Alfred C. Alexandrescu care a concertat, alături de Constantin Nottara-junior, Cătulescu Popovici și Flor Breviman, în Aula Universității ieșene în iunie 1918²⁹ și mai apoi pe scena Teatrului Național, unde a executat quartetele de Fauré și Mozart, și quintetul de Dvorak³⁰. În mai 1920, el dedică proprietarului albumului un fragment de melodie:

„Le rideau de ma voisine se soulève lentement“³¹.

Alte semnături sunt identificate de noi, precum cele ale lui Georges, duce de Sparta, și Vicent de Ludy, în timp ce unele rămân nedescifrate încă. Albumul prezentat surprinde, pentru o clipă, atmosfera de destindere ce a însoțit momentele de mare tensiune din trecutul nostru, legate îndeosebi de capitala Moldovei despre care regina Maria scria în ziua reîntoarcerii la București: „Orașul pribegiei noastre înseamnă acum pentru noi ceva deosebit și nu putea fi părăsit fără strângere de inimă“³².

²⁷ Paul Felix Weingartner, născut în 1863 la Zara (Dalmația), director al Operelor din Berlin și Viena. A dirijat la Londra, Bruxelles, Paris; *Larousse du XXe siècle*, vol. VI, Paris, p. 1 071.

²⁸ Piesa are numărul de inventar 4325.

²⁹ Eduard Caudella subliniază, în cronica spectacolului, măiestria la pian a lui Alfred Alexandrescu; „Evenimentul“, Iași, 14 iulie 1918.

³⁰ *Idem*, 21 iunie 1918.

³¹ „Cortina vecinei mele ridică încetitor“.

³² Marin, *op. cit.*, vol. III, p. 485.